

Les activitats físiques en el medi natural. Present i futur

EDUARD INGLÉS YUBA
FELIU FUNOLLET QUEIXALLÓS
JAVIER OLIVERA BETRÁN

Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya - Centre de Barcelona (Espanya)

En què consisteixen les activitats físiques en el medi natural?, d'on vénen? I sobretot, quins impactes generen en els diferents ecosistemes que operen?, com s'estan transformant?, cap a on van?

Aquestes preguntes i moltes altres qüestions relacionades ens han impulsat a presentar aquest minimonogràfic sobre les activitats físiques en el medi natural des de diverses perspectives. Tot això amb la intenció d'oferir una anàlisi crítica d'aquest conjunt de pràctiques en els més diversos entorns naturals a la llum dels importants canvis tecnològics, socials, econòmics, culturals i de mentalitat que s'estan produint en l'actualitat. Amb aquesta modesta però il·lusionant aportació volem oferir una visió, necessàriament sintètica però també provocadora, que intenta sembrar inquietuds i promoure una reflexió crítica en la comunitat acadèmica i professional sobre les perspectives més immediates de futur d'aquestes activitats en tots els seus àmbits d'actuació.

Fa vint-i-set anys, la revista *Apunts. Educació Física i Esports* per tractar i debatre sobre aquestes qüestions va publicar el dossier monogràfic "Activitats a la natura" coordinat per Funollet (1989) que va comptar amb 9 articles i 12 autors i en el qual s'abordava la preocupació per l'impacte de les activitats a la natura sobre el medi ambient, advocava per una presa de consciència i es promovia una actuació racional i sostenible. Fa vint anys, es va tornar a publicar un altre dossier d'ampli abast sobre un fenomen emergent en l'època en l'àmbit de les activitats a la natura "Les activitats físiques d'aventura a la natura: anàlisi sociocultural" que va ser coordinat per Olivera (1995) en el qual van participar 28 autors i es van editar 17 articles i que va tenir un notable impacte a nivell nacional i internacional en raó a les obres i tesis doctorals que se n'han derivat i a les nombroses citacions bibliogràfiques que ha obtingut al llarg d'aquestes dues dècades. En aquest dossier es van analitzar i classificar les noves pràctiques físiques alternatives en el temps d'oci actiu i es va contribuir de forma decisiva a identificar les activitats físiques d'aventura a la natura (AFAN) com un model propi i original, distingint-les del model 'esport' i reconeixent-les com una aportació genuïna de la postmodernitat. Amb el present dossier tornem a reprendre aquesta temàtica des de la pos postmodernitat, que alguns denominen transmodernitat, per analitzar la notable explosió d'aquest univers de pràctiques que ha crescut de forma exponencial i que es desenvolupa en tots els ecosistemes del planeta gràcies a la tecnologia, al turisme i a una mentalitat superpositiva que busca de forma incessant el límit personal (Chul-Han, 2015).

Des de la seva irrupció més important en la segona meitat del segle xx, en les últimes dècades aquest conjunt d'activitats ha experimentat una vertiginosa evolució. Hem constatat un no-

table creixement d'aquest sector empresarial en el temps d'oci actiu i turisme, sustentat en una proliferació constant de noves modalitats recolzades en la tecnologia i en un increment exponencial de practicants que exigeixen noves experiències i més emocions en contacte amb la natura. El medi natural ha passat de ser un espai restringit a grans especialistes, molt ben preparats i amb gran coneixement i respecte del medi, a convertir-se en una instal·lació esportiva sense límits espacials, oberta a qualsevol que vulgui experimentar noves sensacions i emocions. Giddens (1993) es referia als espais naturals adaptats per a la pràctica esportiva com a entorns creats, Lagardera (2002) ens parla de 'esportivització' de la natura salvatge i també de la seva desnaturalització. En l'actualitat, l'ocupació massificada d'alguns entorns naturals ha generat que la desnaturalització s'hagi convertit en alguna cosa propera a la *urbanització*; fins i tot existeixen casos de *artificialització* d'activitats tradicionalment practicades en entorns naturals per ser realitzades en espais totalment urbans. Diversos autors van justificar el creixement inicial d'aquestes activitats argumentant la necessitat de trencar amb la quotidianitat i d'allunyar-se de la urbanitat per estar en contacte amb l'aire pur, sentir emocions fortes i posar a prova els límits personals (Baena, 2010).

Les activitats físiques en el medi natural provenen d'un conjunt de manifestacions de diferent procedència, bàsicament d'alguns esports convencionals i de les activitats físiques d'aventura a la natura (AFAN), i amb la seva massificació s'han situat en el temps d'oci actiu i turisme generant un àmbit específic pels més atrevits i avesats de gran influència mediàtica: aventura extrema (Extreme Sport). La influència del sistema esportiu en el conjunt de pràctiques és molt notable i encara que el seu model corporal, natura i finalitat són diferents als de la pràctica esportiva, algunes d'elles estan sotmeses i esportivitzades pel sistema esportiu. En conjunt, aquest univers correspon a un sistema de pràctiques propi, genuí i independent dels altres encara que obert, flexible i influenciable que creix al fil de la demanda potencial, de l'esperit de cerca del límit del ciutadà de la transmodernitat i de l'aportació de la tecnologia que ens permet conquerir i civilitzar qualsevol racó del territori terra. Cada època té la seva pandèmia, la nostra és neuronal i la seva manifestació més notable és l'estat de neurosi' al qual està sotmès el ciutadà d'avui impulsat pel propi individu afectat per una càrrega excessiva de positivitat (Chul-Han, 2015), en la qual estem impel·lits a buscar el límit, el màxim rendiment possible, la màxima experiència en un entorn únic. Les activitats en el medi natural, i la seva versió més radical l'aventura extrema, són una clara mostra d'aquest esperit i d'aquí la seva explosió actual.

Es podria dir que existeixen tantes motivacions per practicar aquest tipus d'activitats com persones que les practiquen. Han

nascut noves tendències tals com el turisme rural, el *slow adventure*, les activitats recreativoturístiques en família, les *aventures extremes*, també anomenats *esports extrems*; recentment a aquest conjunt aquest tipus de vivències i experiències se'ls denomina de forma distintiva com *lifestyle sports*. Com veiem les paraules 'extrem', 'aventura', 'esport', 'estil de vida', 'medi natural' es barregen i s'agiten per identificar un univers de pràctiques emergent i atractiu en concordança amb les tendències i valors actuals que busca la seva identitat i que ha vingut per quedar-se. Aquesta gran diversitat és un símptoma més del fenomen esdevingut amb aquest tipus d'activitats i un nou argument per suscitar una proposta de futur cap a un desenvolupament més regulat i sostenible.

En l'actualitat, arran de la preocupació generalitzada per la conservació del medi natural davant l'amenaça del canvi climàtic, s'ha encunyat el concepte de *desenvolupament sostenible*, definit com aquell que satisfà les necessitats del present sense comprometre la capacitat de desenvolupament de les generacions futures. El concepte va ser publicat en l'informe *El nostre futur comú* per la World Commission on Environment and Development de les Nacions Unides (1987). En la conferència de Rio de Janeiro (1992) totes les nacions participants van acordar un pla d'acció denominat *Agenda 21*, en el qual es comprometien a viure dins de la capacitat de càrrega dels ecosistemes terrestres. Mitjançant aquesta secció monogràfica volem aportar la nostra petita contribució a la causa en l'àmbit de les activitats en el medi natural mostrant les perspectives del futur immediat d'aquestes activitats, tractant d'orientar-les cap a un desenvolupament més sostenible i respectuós amb el seu element més indispensable: el medi natural.

La consecució d'un desenvolupament realment sostenible està condicionat a l'assoliment d'una base d'equilibri conformat per quatre dimensions: ecològica, econòmica, social i institucional (Inglés, 2013; Sepúlveda, 2012).

A continuació presentem els cinc articles i una participació de nou autors que conformen aquesta secció monogràfica:

El primer treball *Les Activitats Físiques d'Aventura a la natura (AFAN): Revisió de la taxonomia (1995-2015) i taules d'identificació i classificació de pràctiques*, de Javier i Albert Olivera, correspon a una anàlisi i classificació d'activitats d'aquest univers de pràctiques en el si de la transmodernitat. Es revisa la taxonomia de les AFAN de 1995 i se'n proposa una actualització i una taula d'identificació de les pràctiques d'avui d'acord amb als canvis antropològics, socials, tecnològics, culturals i de mentalitat als trenta anys del sorgiment d'aquestes activitats a Espanya. Els quatre articles que segueixen estan relacionats respectivament amb cadascuna de les dimensions del desenvolupament sostenible que hem esmentat, per la qual cosa hem tractat d'aportar a aquesta secció monogràfica d'una anàlisi equilibrada concorde al nostre plantejament. El següent article correspon a la dimensió ecològica *Gestió de la pràctica esportiva en el medi natural. Efectes de la gobernanza en xarxa col·laborativa sobre el desenvolupament sostenible*, d'Eduard Inglés i Núria Puig. Mitjançant l'anàlisi de conflictes produïts per la pràctica esportiva realitzada en espais naturals protegits es pro-

posen estratègies de gestió per a un desenvolupament més sostenible dels territoris en qüestió. A continuació, l'article *El turisme actiu a Espanya. Identificació de la qualitat del servei en les empreses*, de Lázaro Mediavilla i Vicente Gómez, presenta un dels aspectes clau de la dimensió econòmica de les activitats en el medi natural: l'anàlisi la qualitat en les empreses de turisme actiu mitjançant l'ús d'una eina valorativa. Seguidament, l'article *Cap a un nou paradigma de l'activitat esportiva en el medi natural*, de Feliu Funollet, Eduard Inglés i Víctor Labrador, proposa una reflexió entorn de la dimensió social. Se centra en el paper protagonista de les persones com a eix transformador de la societat, tractant de convertir l'esport en el medi natural en un motor de transformació cap a una societat més humana i sostenible. Finalment, José María Nasarre tracta la dimensió institucional en el treball *Els reptes del muntanyisme al segle XXI. Respostes normatives*. Mitjançant l'exposició de la panoràmica legislativa actual i la reflexió sobre les seves fortaleses i febleses, es presenten les perspectives de futur per complir amb els reptes del muntanyisme al segle XXI proposats a el "Congrés Internacional de Muntanyisme CIMA 2015".

Finalment, desitgem que aquestes pàgines ofereixin a totes les persones relacionades amb aquestes pràctiques (empresàries, gestores, acadèmiques i professionals) la possibilitat de conèixer una panoràmica rigorosa i honesta de la realitat de les activitats en el medi natural en el nostre temps i les seves perspectives immediates. Però sobretot amb aquest dossier esperem generar una reflexió crítica sobre aquestes activitats i estimular el debat entorn del seu futur a curt i mitjà termini amb la finalitat de promoure entre totes i tots una consciència crítica que permeti un desenvolupament més regulat i sostenible accessible a tots els sectors de la població.

Referències

- Baena, A., Granero, A., Luque, P., & Rebollo, S. (2012). Análisis de las medidas de impacto ambiental en los Raids de aventura en España. *Interciencia*, 37(10), 729-735
- Chul-Han, B. (2015). *La sociedad del cansancio*. Barcelona: Herder.
- Funollet, F. (Coord.) (1989). *Activitats a la natura*. *Apunts. Educació Física i Esports* (18), 3-66.
- Inglés, E. (2013). *Estratègies de gestió de la pràctica esportiva per al Desenvolupament Sostenible. Un estudi de casos sobre governança i stakeholders* (Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona, Espanya).
- Giddens, A. (1993). La vida en una sociedad post-tradicional. *Revista de Occidente*, 150, 61-90.
- Lagardera, F. (2002). Desenvolupament sostenible en l'esport, el turisme i l'educació física. *Apunts. Educació Física i Esports* (67), 70-79.
- Olivera, J. (Coord.) (1995). Les activitats físiques d'avventura a la natura: anàlisi sócio-cultural. *Apunts. Educació Física i Esports* (41), 3-15.
- Sepúlveda, S. (2008). *Gestión del desarrollo sostenible en territorios rurales: Métodos para la planificación*. San José, C.R.: IICA (Instituto Interamericano de Cooperación para la Agricultura).